

SELETUSKIRI

Maaeluministri määruse „Piimalehma, ammlahma ning ute ja kitse kasvatamise otsetoetus“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 14 lõike 2 punkti 3, § 15 lõike 2 ja § 38 lõike 3 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), artikli 34 lõike 2 alusel.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artikli 32 kohaselt on võimalik liikmesriikidel anda vabatahtliku tootmiskohustusega seotud sissetulekutoetust sektoritele parandades nende konkurentsivõimet, kestlikkust või kvaliteeti. Tootmiskohustusega seotud sissetulekutoetus on iga-aastane toetus, mida antakse, kas hektari või põllumajanduslooma kohta.

Määruse alusel antava piimalehma kasvatamise otsetoetuse, ammlahma kasvatamise otsetoetuse ning ute ja kitse kasvatamise otsetoetuse eesmärk on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artikli 32 kohaselt anda vabatahtliku tootmiskohustusega seotud toetust sektoritele, mis on olulised sotsiaalmajanduslikel või keskkonnaga seotud põhjustel.

Piimalehma kasvatamise otsetoetusega soovitakse toetada seda sektori osa, milles esinevad teatud raskused tagades stabiilse sissetuleku ning parandades konkurentsivõimet piiramata seejuures ettevõtte loomulikku kasvu ja arengut. Seetõttu antakse kõikidele piimalehmapidajatele toetust diferentseeritult kuni 270 piimalehma eest. Ammlahma kasvatamise otsetoetusega soovitakse parandada toodangu kvaliteeti ning tagada sektori jätkusuutlikkus. Antud toetust antakse diferentseeritult kuni 200 ammlahma või vähemalt kaheksa kuu vanuse lehmullika kohta ning jõudluskontrolli all olevate vähemalt ühe 75-protsendilise lihatõu veresusega ammlahma või vähemalt kaheksa kuu vanuse lehmullika kohta. Ute ja kitse kasvatamise otsetoetuse eesmärgiks on tagada sektori jätkusuutlikkus ning toetada põhikarja. Toetust antakse kuni 450 toetusõigusliku looma eest.

Sõltuvalt toetusest on kehtestatud toetatavate loomade ülem- ja alampiirmäärad, millest rohkem toetust ei maksta. Ühise põllumajanduspoliitika (edaspidi ÜPP) programmiperioodil 2023-2027 on planeeritud tootmiskohustusega seotud sissetulekutoetuste kaudu toetada kõiki loomakasvatajaid, kes peavad ühte piimalehma, viite ammlahma või kaheksa kuu vanust lehmullikat või kümnet utte või kitse, sõltumata põllumajandusloomade registri andmetel taotlejate nimel olevate loomade arvust. Toetusõiguslikkuse kriteeriumid, sealhulgas toetatavate karjade suurused, on esitatud Euroopa Komisjonile Eesti ÜPP strateegiakavas.

Piimalehma, ammlahma ning ute ja kitse kasvatamise otsetoetustega hõlmatud loomade arvud panustavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artiklis 6 välja toodud erieesmärgi saavutamisele. Selle erieesmärgi peamiseks sihiks on toetada põllumajandusettevõtte elujõulisust tagavat sissetulekut ja põllumajandussektori vastupanuvõimet kogu liidus, et suurendada pikaajalist toiduga kindlustatust ja põllumajanduse mitmekesisust ning tagada põllumajandusliku tootmise majanduslik kestlikkus liidus.

Samuti panustavad kõik kolm toetust tegevuspõhise riigieelarve „Põllumajandus, toit ja maaelu programm 2023–2026“ programmi tegevusse 7.5.3. riskijuhtimine ja põllumajandusturgude tasakaal ning „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ põllumajandussaaduste tootmise, väärindamise, turustamise tegevussuuna eesmärkidesse:

- 1) Eesti toiduainesektor on konkurentsivõimeline nii sise- kui ka välisturul.
- 2) Tootja positsioon turul on tugev.
- 3) Eesti tarbijad eelistavad ja tarbivad Eestis toodetud toitu.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostas Maaeluministeeriumi maakasutuspoliitika valdkonna peaspetsialist Birgit Pai (625 6146, birgit.pai@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule on teinud Maaeluministeeriumi õigusosakonna nõunik Mari-Liis Kivipõld (625 6283, mari-liis.kivipold@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) koosneb 16 paragrahvist.

Eelnõu §-s 1 sätestatakse määruse reguleerimisala.

Määrusega kehtestatakse piimalehma kasvatamise otsetoetuse, ammlahma kasvatamise otsetoetuse ning ute ja kitse kasvatamise otsetoetuse (edaspidi *toetus*) saamise täpsemad nõuded ning toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord. Toetus on tootmiskohustusega seotud toetus Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 14 lõike 2 punkti 3 tähenduses. Tootmiskohustusega seotud toetuse rakendamise põhimõtted on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artiklis 33. Tootmiskohustustega seotud toetust võib anda artiklis 33 loetletud sektoritele ning toodangule või teatavatele nendega seotud põllumajanduslikele tootmisviisidele, kui need on olulised sotsiaalmajanduslikel või keskkonnaga seotud põhjustel.

Eelnõu §-2 sätestatakse nõuded toetuse taotlejale.

Lõikes 1 sätestatakse, et toetust võib taotleda isik või isikute ühendus, kes vastab maaeluministri xx. detsembri 2022. a määruse nr xx „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ §-s 2 sätestatud nõuetele (edaspidi koos *taotleja*). Nimetatud paragrahvis on kehtestatud nõuded, mis kehtivad kõikidele otsetoetuste taotlejatele, kaasa arvatud käesoleva määruse §-s 1 loetletud toetuste taotlejatele. Seega antakse otsetoetusi isikule või isikute ühendusele, kes tegeleb põllumajanduslikus majapidamises põllumajandusliku tegevusega ja vastab aktiivse põllumajandustootja nõuetele.

Lõike 2 kohaselt antakse toetust taotlejale, kes põllumajandusloomade registri andmete kohaselt peab taotluse esitamise kalendriaasta 2. märtsist kuni 9. septembrini vähemalt ühte piimalehma. Toetuse saamise nõuetele ei vasta piimalehm, kellel puuduvad kõrvamärgid, kelle kohta puudub taotlejal veisepass või kelle kohta puuduvad taotleja peetavas arvestuses kanded.

Lõike 3 kohaselt antakse toetust taotlejale, kes põllumajandusloomade registri andmete kohaselt peab taotluse esitamise kalendriaasta 2. märtsist kuni 9. septembrini kokku vähemalt viit lihatõugu ammlahma või vähemalt kaheksa kuu vanust lihatõugu lehmullikat. Kui taotleja peab eelnimetatud ajavahemikul igal päeval näiteks kahte ammlahma ja kolme kaheksa kuu vanust lihatõugu lehmullikat, siis on loomi kokku viis või kui taotleja peab viit ammlahma ja mitte ühtegi vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullikast või vastupidi, on toetuse taotlemiseks vajalik minimaalne loomade arvu nõue täidetud. Alates 2021. aasta 7. detsembrist tunnistati kehtetuks loomade ja loomsete saadustega kauplemise ning nende impordi ja ekspordi seadus, loomatauditõrje seadus ning veterinaarkorralduse seadus ning jõustus veterinaarseadus, millest tulenevalt ei ole enam kohustuslik taotlejal omada veisepassi kõikide veiste puhul. Veisepassi on vaja juhul kui ilmneb, et veisepass väljastati enne seda kuupäeva, siis nende veiste puhul tuleb jätkata varajasema tegevustega ehk kanda veisepassi kõik loomaga toimunud liikumised vastavalt veterinaarseaduse §-s 31 nimetatule. Lisaks on alates eelpool mainitud kuupäevast veisepass kohustuslik vaid riigist välja minevate veiste puhul.

Lõike 4 kohaselt antakse toetust taotlejale, kes põllumajandusloomade registri andmete kohaselt peab taotluse esitamise kalendriaasta 2. märtsist kuni 9. septembrini kokku vähemalt kümnet utte või emakitse, kes on vähemalt ühe aasta vanune 2. märtsi seisuga. Minimaalse loomade arvu arvestamisel võetakse arvesse kõik ühe taotleja uted ja emakitsed. Oluline on, et uttede ja emakitsede arv kokku oleks nimetatud perioodi igal päeval minimaalselt kümme. Kui taotleja peab eelnimetatud ajavahemiku igal päeval näiteks viit utte ja viit emakitse, on loomi kokku kümme, või kui taotleja peab kümnet utte ja mitte ühtegi emakitse või vastupidi, on toetuse taotlemiseks vajalik minimaalne loomade arvu nõue täidetud. Toetuse saamise nõuetele ei vasta utt või emakits, kellel puuduvad kõrvamärgid või kelle kohta puuduvad taotleja peetavas arvestuses kanded.

Lõike 5 kohaselt võtab Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (edaspidi *PRIA*) karja suuruse arvutamisel arvesse ka neid asjaomaseid põllumajandusloomi, kelle suhtes esineb § 2-4 nimetatud taotluse esitamise kalendriaasta ajavahemikul vääramatu jõud või esinevad erandlikud asjaolud, sealhulgas:

- 1) esineb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2116 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja seire kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EL) nr 1306/2013, (EMÜ) nr 352/78, (EÜ) nr 165/94, (EÜ) nr 2799/98, (EÜ) nr 814/2000, (EÜ) nr 1290/2005 ja (EÜ) nr 485/2008 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 549–607) artikli 3 lõikes 1 nimetatud asjaolu;
- 2) põllumajandusloom on taotleja tahte vastaselt karjast välja viidud ning taotlejal on selle tõendamiseks Politsei- ja Piirivalveametile esitatud avalduse ärakiri;
- 3) põllumajandusloom on haiguse või õnnetuse tõttu surnud või veterinaarsel näidustusel hukatud ja taotlejal on selle tõendamiseks veterinaararsti kirjalik kinnitus.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2116 artikli 3 lõikes 1 on loetletud vääramatu jõu ja erandlike asjaolude juhtumid. Viidatud lõike kohaselt võidakse vääramatuks jõuks ja erandlikuks asjaoluks lugeda rasket loodusõnnetust või raskeid ilmastikutingimusi, mis kahjustavad tõsiselt põllumajanduslikku majapidamist; põllumajandusliku majapidamise loomakasvatushoonete hävimist õnnetusjuhtumi tagajärjel; toetusesaaja karja osa või kogu karja haigestumist loomataudi või osa või kõiki põllukultuure mõjutava taimehaiguse puhangut või taimekahjustajat; kogu põllumajandusliku majapidamise või selle suure osa sundvõõrandamist, kui taotluse esitamise päeval ei olnud võimalik sundvõõrandamist ette näha; toetusesaaja surma ning toetusesaaja pikaajalist töövõimetust.

Nimetatud juhtudel vääramatu jõu või erandlike asjaolude ilmnemisel säilib taotleja toetusõiguslikkus juhul kui nõuetele vastavate põllumajandusloomade arv langeb ühel või mitmel päeval ajavahemikul 2. märtsist kuni 9. septembrini, alla lubatud piirmäära. Piimalehmade puhul tähendab see olukorda, kus taotleja karja pole nimetatud ajavahemikul ühtegi piimalehma, ammlahma või vähemalt kaheksa kuu vanuste lehmullikate pidaja puhul langeb loomade arv alla viie ning ute ja kitsede pidaja puhul langeb karjas vähemalt 1. aasta vanuse uttede või kitsede arv alla kümne. Küll aga ei säili vääramatu jõu või erandlike asjaolude esinemisel karjast välja läinud loomade toetusõiguslikkus ja nende loomade eest edaspidi karja suuruse arvestust ei peeta.

Eelnõu §-s 3 sätestatakse nõuded loomade kohta.

Lõike 1 kohaselt peavad asjaomased põllumajandusloomad selleks, et neid toetuse andmisel arvesse võetaks, olema nõuetekohaselt identifitseeritud ja tema andmed peavad olema kantud põllumajandusloomade registrisse 2. märtsi seisuga.

Lõigete 2 ja 3 kohaselt võetakse toetuse andmisel arvesse piimalehm, kellel on eesti holsteini (EHF), eesti punase (EPK), eesti maatõu (EK), šviitsi (AP), äärširi (FA) või džörsi (JER) tõu tunnused. Nimetatud tõugudesse kuuluvaks loetakse asjaomaste tõutunnustega piimalehmad.

Toetuse andmisel võetakse arvesse piimalehm, kes on taotluse esitamise kalendriaasta 2. märtsi seisuga piimalehm. Eelnõu § 3 lõikes 2 kasutatud termin „tõug” ei ole tõug põllumajandusloomade aretuse seaduse § 2 tähenduses ja seega ei pea toetatavad piimalehmad olema aretusloomad nimetatud seaduse tähenduses. Piimatõugu lehmaks ei loeta § 3 lõike 3 kohaselt piimalehma, kes on saanud lihatõugu veise ristamisel ja kes kuulub lihatootmiseks peetavate veistega samasse karja.

Lõike 4 kohaselt võetakse toetuse andmisel arvesse ammlehm ja vähemalt kaheksa kuu vanune lehmullikas, kellel on herefordi (Hf), limusiini (Li), aberdiin-anguse (Ab), šarolee (Ch), šoti mägiveise (Hc), piemonti (Pi), akviteeni hele (Ba), simmentali (Si), belgia sinise (Bb), dexteri (De), gallovei (Ga), aubraki (Au), sorthorni (Sh), salersi (Sa), tirooli halli (Gr) või vagiu (Wa)) tõu tunnused või kes on saanud lihatõugu veise ristamisel. Toetuse andmisel võetakse arvesse ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanune lehmullikas, kes on taotluse esitamise kalendriaasta 2. märtsi seisuga ammlehm või kaheksa kuu vanune lehmullikas. Lehmullikaks loetakse vähemalt kaheksa kuu vanust poegimata emaveist.

Lõike 5 kohaselt võetakse toetuse andmisel arvesse utt ja emakits, kes on taotluse esitamise kalendriaasta 2. märtsi seisuga vähemalt ühe aasta vanune. Uteks loetakse esmakordselt poeginud lammast.

Eelnõu §-s 4 sätestatakse nõuded karja suuruse kohta.

Lõike 1 kohaselt peab taotleja toetuse saamiseks § 2 lõikes 2 nimetatud ajavahemikul oma karjas vähemalt ühte §-s 3 lõigetes 1-3 sätestatud nõuete kohast piimalehma. See tähendab, et toetuse saamiseks ei tohi 2. märtsist kuni 9. septembrini mitte ühelgi päeval tekkida olukorda, kus taotleja ei pea põllumajandusloomade registri andmetel ühtegi piimalehma. Samuti peab piimalehm, kes võetakse toetuse andmisel arvesse, vastama 2. märtsist kuni 9. septembrini piimalehma kohta esitatavatele nõuetele ning arvesse ei võeta sellist looma, kes vastab piimalehma kohta esitatavatele nõuetele näiteks alles alates 3. märtsist või hiljem. Toetust antakse kuni 270 piimalehma kohta.

Lõike 2 kohaselt peab taotleja toetuse saamiseks § 2 lõikes 3 nimetatud ajavahemikul oma karjas vähemalt viit §-s 3 lõikes 1 ja 4 sätestatud nõuete kohast ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullikat. Seega toetuse saamiseks ei tohi 2. märtsist kuni 9. septembrini mitte ühelgi päeval tekkida olukorda, kus taotleja ei pea põllumajandusloomade registri andmetel vähem kui viit ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullikat. Ammlehm või vähemalt kaheksa kuu vanune lehmullika, kes võetakse toetuse andmisel arvesse, peab vastama 2. märtsist kuni 9. septembrini ammlehma või kaheksa kuu vanuse lehmullika kohta esitatavatele nõuetele ning arvesse ei võeta sellist looma, kes vastab eelpool nimetatud nõuetele näiteks alles alates 3. märtsist või hiljem. Toetust antakse kuni 200 ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanuse lehmullika kohta.

Lõikes 3 sätestatakse, et kui taotleja peab toetuse saamiseks § 2 lõikes 3 nimetatud ajavahemikul oma karjas vähemalt viit §-s 3 lõikes 1 ja 4 sätestatud nõuetekohast ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullikat, kes on jõudluskontrolli all ja on vähemalt ühe § 3 lõikes 4 nimetatud lihatõu 75-protsendilise veresusega, siis toetust antakse taotlejale olenemata karja suurusest. Toetuse saamiseks ei tohi 2. märtsist kuni 9. septembrini mitte ühelgi päeval tekkida olukorda, kus taotleja ei pea põllumajandusloomade registri andmetel vähem kui viit ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullikat. Ammlehm või vähemalt kaheksa kuu vanune lehmullika, kes võetakse toetuse andmisel arvesse, peab vastama 2. märtsist kuni 9. septembrini ammlehma või kaheksa kuu vanuse lehmullika kohta esitatavatele nõuetele ning arvesse ei võeta sellist looma, kes vastab eelpool nimetatud nõuetele näiteks alles alates 3. märtsist või hiljem. Toetust antakse kõigi nõuetekohaste ammlehmade või vähemalt kaheksa kuu vanuste lehmullikate kohta olenemata karja suurusest.

Lõike 4 kohaselt peab taotleja toetuse saamiseks § 2 lõikes 4 nimetatud ajavahemikul oma karjas vähemalt kümnet §-s 3 lõigetes 1 ja 5 sätestatud nõuetekohast utte või emakitse. Ajavahemikul 2. märtsist kuni 9. septembrini ei tohi tekkida olukorda, kus taotleja peab põllumajandusloomade registri andmetel vähem kui kümnet emakitse või utte. Samuti peab utt või emakits, kes võetakse toetuse andmisel arvesse, vastama 2. märtsist kuni 9. septembrini ute ja emakitse kohta esitatavatele nõuetele ning arvesse ei võeta sellist looma, kes vastab nendele nõuetele näiteks alates 3. märtsist või hiljem. Toetust antakse kuni 450 ute või emakitse kohta.

Eelnõu §-s 5 sätestatakse nõuded karja suuruse arvutamise kohta.

Lõike 1 kohaselt antakse toetust taotleja karjas olevate nõuete kohaste põllumajandusloomade arvu aritmeetilise keskmise alusel, mille arvutamise võtab PRIA aluseks taotleja karjas peetavate ja nõuetekohaste põllumajandusloomade arvu 2. märtsist kuni 9. septembrini igal päeval ning ümardab saadud tulemuse täisarvuni. Kui kas või ühel päeval 2. märtsist kuni 9. septembrini ei pea taotleja põllumajandusloomade registri andmetel vähemalt ühte piimalehma või vähemalt 5 ammlehma või vähemalt 8 kuu vanust lehmullikat või kümnet utte või emakitse, ei ole tal õigust toetust saada.

Lõike 2 kohaselt arvutatakse põllumajandusloomade aritmeetiline keskmine eraldi iga toetatava loomaliigi kohta.

Lõike 2 punkti 1 järgi on piimalehmade aritmeetilise keskmise arvutamise käik järgmine: kuna ajavahemikul 2. märtsist kuni 9. septembrini kokku 192 päeva, mis tähendab, et kui taotlejal on esimesel 175 päeval karjas 250 piimalehma ja taotleja otsustab 24. augustil müüa 45 piimalehma, siis ülejäänud 17 päevaks jääb karja 205 piimalehma ja seega kujuneb karja suuruseks, mille eest toetust antakse 246 piimalehma. Arvutuskäik on järgmine: $((250 \cdot 175) + (205 \cdot 17)) / 192 = 246,01$. Karja suurus arvutatakse lihtsa aritmeetilise keskmisena ning arvutamisel ümardatakse sajandikeni arvutatud piimalehmade arv täisarvuni. Toetust antakse kuni 270 piimalehma eest kuna kari on väiksem kui 270 piimalehma. Seega antakse taotlejale toetust kõigi 246 piimalehma eest koefitsiendiga 1.

Kui taotlejal on esimesel 175 päeval karjas 300 piimalehma ja taotleja otsustab 24. augustil müüa 15 piimalehma, siis ülejäänud 17 päevaks jääb karja 285 piimalehma ja seega kujuneb karja suuruseks, mille eest toetust antakse, 299 piimalehma. Arvutuskäik on järgmine: $((300 \cdot 175) + (285 \cdot 17)) / 192 = 298,67$. Karja suurus arvutatakse lihtsa aritmeetilise keskmisena ning arvutamisel ümardatakse sajandikeni arvutatud piimalehmade arv täisarvuni. Toetust antakse kuni 270 piimalehma eest kuna kari on suurem kui 270 piimalehma, seega antakse taotlejale toetust kuni 270 piimalehma eest koefitsiendiga 0,5.

Lõike 2 punkti 2 järgi on ammlehmade või vähemalt kaheksa kuu vanuste lehmullikate aritmeetilise keskmise arvutamise käik järgmine: kuna ajavahemikul 2. märtsist kuni 9. septembrini kokku 192 päeva, mis tähendab, et kui taotlejal on esimesel 175 päeval karjas kokku 180 ammlehma ja vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullikat ja taotleja otsustab 24. augustil müüa 10 ammlehma, siis ülejäänud 17 päevaks jääb karja kokku 170 ammlehma ja vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullikat. Seega kujuneb karja suuruseks, mille eest toetust antakse, 179 ammlehma ja vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullikat. Arvutuskäik on järgmine: $((180 \cdot 175) + (170 \cdot 17)) / 192 = 179,11$. Karja suurus arvutatakse lihtsa aritmeetilise keskmisena ning arvutamisel ümardatakse sajandikeni arvutatud ammlehmade ja vähemalt kaheksa kuu vanuste lehmullikate arv täisarvuni. Toetust antakse kuni 200 ammlehma ja vähemalt kaheksa kuu vanuse lehmullika eest. Seega antakse taotlejale toetust kõigi 179 ammlehma ja vähemalt kaheksa kuu vanuse lehmullika eest diferentseeritult esimese 100 ammlehma ja vähemalt kaheksa kuu vanuse lehmullika eest koefitsiendiga 1 ning ülejäänud 101-179 ammlehma ja vähemalt kaheksa kuu vanuse lehmullika eest koefitsiendiga 0,46.

Lõike 2 punkti 3 järgi on ammlemade või vähemalt kaheksa kuu vanuste lehmullikate, kes on jõudluskontrolli all ja kes on vähemalt ühe § 3 lõikes 4 nimetatud lihatõu 75-protsendilise veresusega, aritmeetilise keskmise arvutamise käik sama. Toetust antakse kõigi karjas olevate ammlemade või vähemalt kaheksa kuu vanuste lehmullikate kohta, kes on jõudluskontrolli all ning kes on vähemalt ühe § 3 lõikes 4 nimetatud lihatõu 75-protsendilise veresusega, eeldusel, et taotlejal on vähemalt viis eelnimetatud nõuetele vastavat ammlehma või kaheksa kuu vanust lehmullikat koefitsiendiga 1,1.

Lõike 2 punkti 4 järgi on ute ja emakitse aritmeetilise keskmise arvutamise käik järgmine: kuna ajavahemikul 2. märtsist kuni 9 septembrini kokku 192 päeva, mis tähendab, et kui taotlejal on esimesel 175 päeval karjas kokku 350 utte ja emakitse ja taotleja otsustab 24. augustil müüa 50 emakitse, siis ülejäänud 17 päevaks jääb karja kokku 300 utte ja emakitse. Seega kujuneb karja suuruseks, mille eest toetust antakse, 346 utte ja emakitse. Arvutuskäik on järgmine: $((350*175) + (300*17)) / 192 = 345,57$. Karja suurus arvutatakse lihtsa aritmeetilise keskmisena ning arvutamisel ümardatakse sajandikeni arvutatud uttede ja emakitsede arv täisarvuni. Toetust antakse kuni 450 ute ja emakitse eest. Seega antakse taotlejale toetust kõigi 346 ute ja emakitse eest.

Eelnõu §-s 6 sätestatakse tingimuslikkuse nõuded.

Lõigetes 1 ja 2 sätestatakse, et taotlejal täidab oma põllumajanduslikus tegevuses ja kogu põllumajandusliku majapidamise maal maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ sätestatud nõudeid. Nõudeid tuleb täita kogu taotluse esitamise kalendriaasta vältel.

Uuel EL eelarveperioodil asendatakse varasematel eelarveperioodidel kehtinud nõuetele vastavuse süsteem tingimuslikkuse süsteemiga. Tingimuslikkuse süsteemi aluseks on põhimõte, mille kohaselt tuleks otsetoetuste ja teatud maaelu arengu toetuste täies mahus maksmine toetuse saajatele siduda maakasutuse, põllumajandustootmise ja põllumajandusliku tegevusega seotud eeskirjade järgimisega. Tingimuslikkuse süsteem hõlmab ühise põllumajanduspoliitika põhistandardeid keskkonna, kliimamuutuste, maa hea põllumajandus- ja keskkonnaseisundi, rahvatervise, taimetervise ja loomade heaolu valdkonnas. Tingimuslikkuse alla kuuluvad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artikli 12 lõikes 1 nimetatud kohustuslikud majandamisnõuded ning maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded. Kohustuslike majandamisnõuete puhul ei ole tegemist uute või täiendavate nõuete kehtestamisega, vaid olemasolevate nõuete kontrollisüsteemi kohandamisega nõuetele vastavuse süsteemist lähtuvalt ehk tegemist on vaid põllumajandustoetuste sidumisega Eestis kehtivate õigusaktidega (näiteks veeseadus, looduskaitseadus jt). Liikmesriigid peavad tagama, et kogu põllumajandusmaad, sealhulgas maad, mida enam ei kasutata tootmise eesmärgil, hoitakse heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis. Tulenevalt ELi liikmesriikide erinevatest looduslikest, kliima- jm tingimustest ning põllumajandustootmise ja maakasutuse eripärast ei ole võimalik kehtestada ELi määrusega kõikidele liikmesriikidele kohalduvaid ühtseid tingimusi. Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 2021/2115 liikmesriigile kohalduva kohustusele kehtestatakse riiklikul või piirkondlikul tasandil maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundiga miinimumnõuded maaeluministri 21. detsembri 2022. a määrusega nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“. Juhul, kui nõuded ei ole täidetud, vähendatakse antavaid otsetoetuseid või jäetakse toetuse taotlus rahuldamata.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse nõuded põllumajandusliku majapidamise üleandmise kohta.

Põllumajandusliku majapidamise üleandmise korral kohaldatakse maaeluministri 20. detsembri 2022. a määruse nr 67 „Põllumassiivi kaardi koostamise, põllumassiivi toetusõigusliku pindala määramise ja põllumassiivi kasutamise kohta andmete esitamise tingimused ja kord“ §-s 6 sätestatud.

Eelnõu §-s 8 sätestatakse nõuded toetuse taotlemise kohta.

Lõike 1 kohaselt esitab taotleja ajavahemikul 2. märtsist kuni 15. aprillini PRIA-le elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu taotluse, mis sisaldab maaeluministri x. detsembri 2023. a määruse nr x „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ §-s x nimetatud andmeid.

Taotlus peab sisaldama haldusmenetluse seaduse § 14 lõike 3 punktides 1–4 nimetatud andmeid ning taotleja registri- või isikukoodi. Haldusmenetluse seaduse § 14 reguleerib taotlustega seonduvat. Sama paragrahvi lõike 3 punktide 1–4 kohaselt peab kirjalik taotlus sisaldama esitaja nime, taotluse selgelt sõnastatud sisu, taotluse esitamise kuupäeva ja taotleja allkirja ning haldusakti või muu dokumendi kättetoimetamise soovitatavat viisi ning selleks vajalikke kontaktandmeid.

Lõike 2 kohaselt on võimalik taotlejal esitada komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2022/1173 artikli 7 lõike 1 punkti b kohased taotluse muudatused hiljemalt taotluse esitamise aasta 1. novembriks. EL eelarveperioodil 2023–2027 on võimalik muudatusi teha pikema perioodi jooksul, kui see oli lubatud eelmise eelarveperioodi raames. Loomade identifitseerimist ja registreerimist puudutava toetusõiguslikkuse tingimuse puhul on taotluse muutmine või tagasivõtmine lubatud üksnes enne kuupäeva, mille liikmesriik on määranud kooskõlas määruse (EL) 2021/2115 artikli 34 lõike 2 teise lausega ehk enne toetuse taotlusperioodi (2. märts kuni 15. aprill) algust, mis sisuliselt tähendab seda, et neid muudatusi pärast taotluse esitamist lubatud teha pole. Lisaks ei ole muutmine või tagasivõtmine lubatud pärast seda, kui taotlejat on teavitatud kavatsusest teha kohapealne kontroll või kui taotleja saab mittevastavusest teada ette teatamata kontrolli tulemusena. Siiski on lubatud muuta või tagasi võtta taotluse osa, mida kohapealse kontrolli käigus tuvastatud mittevastavus ei mõjuta.

Lõike 3 kohaselt esitab taotleja, kes ei taotle Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artikli 65 lõikes 2 nimetatud pindala- või loomapõhist otsetoetust ega maaelu arengu toetust, taotluse esitamise kalendriaasta 15. juuniks PRIA-le elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu lisaks lõikes 1 nimetatud andmetele maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 71 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ § 10 lõikes 1, § 11 lõike 1 punktides 1–17 ja 19 ning lõigetes 2–4 ning §-s 12 nimetatud andmed, arvestades § 11 lõigetes 2 ja 3 sätestatud.

Eelnõu §-s 9 sätestatakse taotleja, taotluse ja toetatavate tegevuste kontrollimine.

Lõike 1 kohaselt kontrollib PRIA taotluses esitatud andmete õigsust ning taotleja ja toetatava tegevuse vastavust toetuse saamise nõuetele ning käesolevas paragrahvis sätestatud juhul muu asutus. PRIA vaatab taotluse koos esitatud andmete ja dokumentidega läbi ning kontrollib nendes esitatud andmete õigsust, vajadusel esitab järelepärimisi, mille põhjal otsustab taotleja vastavuse toetuse saamise nõuetele.

Lõike 2 kohaselt paragrahvis 6 sätestatud tingimuslikkuse nõuetele vastavust kontrollivad maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ sätestatud asutused samas määruses sätestatud ulatuses. Nendeks asutusteks on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, Põllumajandus- ja Toiduamet ning Keskkonnaamet.

Lõike 3 kohaselt teeb taotleja lõigetes 1 ja 2 nimetatud asutustele teatavaks kõik toetuse taotluse rahuldamise otsustamiseks vajalikud asjaolud, sealhulgas ajab vajaduse korral loomad kokku või hoiab neid selliselt, et oleks võimalik kontrollida nende kõrvamärkide olemasolu ja loomade identifitseerimisnumbrit.

Eelnõu §-s 10 sätestatakse nõuded toetuse ühikumäära kohta.

Lõike 1 kohaselt otsustab PRIA piimalehma kasvatamise otsetoetuse ühikumäärad, ammlehma kasvatamise toetuse ühikumäärad ning ute ja kitse kasvatamise otsetoetuse ühikumäärad taotluse esitamise kalendriaasta 1. detsembriks, arvestades Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõikes 3 sätestatud. Ühikumäär tehakse teatavaks PRIA peadirektori käskkirjaga.

Lõigetes 2 ja 3 sätestatakse piimalehma kasvatamise otsetoetuse ühikumäärad.

Toetuse saajale, kes peab kuni 270 piimalehma, antakse toetust 1. detsembriks kehtestatud ühikumäära alusel.

Toetuse saajale, kes peab üle 270 piimalehma, antakse toetust ühikumäära alusel, mis saadakse lõikes 1 nimetatud ühikumäära korrutamisel kordajaga 0,5.

Seega antakse toetust kahe erineva ühikumäära alusel. Koefitsiendiga 1,0 taotlejale, kellel on kuni 270 piimalehma ja koefitsiendiga 0,5 taotlejale, kellel on üle 270 piimalehma. Eesti piimasektorit iseloomustab tugev kontsentreerumine ja väiksemate karjadega majapidamiste tegevuse lõpetamine. Seejuures on alla 270 piimalehmaga karjade puhul ettevõtte kasutatava põllumajandusmaa suurus ca 100 ha, samal ajal üle 270 piimalehmaga karjade puhul on see aga 1300–1500ha. Suurenenud on väiksemate ja suuremate karjadega loomapidajate vahe kuludega toimetulekus ning tootlikkuses, mistõttu on planeeritud toetada kuni 270 piimalehmaga pidajaid kõrgema ühikumääraga kui üle 270 piimalehmaga pidajaid.

Lõigetes 4-6 on sätestatud ammlehma kasvatamise otsetoetuse ühikumäärad.

Toetuse saajale, kes peab kokku vähemalt 5 ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullikat, antakse esimese kuni 100 ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanuse lehmullika kohta toetust 1. detsembriks kehtestatud ühikumäära alusel ning järgmise 101 kuni 200 ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullika kohta toetust ühikumäära alusel, mis saadakse lõikes 1 nimetatud ühikumäära korrutamisel kordajaga 0,46.

Toetuse saajale, kes peab jõudluskontrolli all olevat ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullikat, kes on vähemalt ühe § 3 lõikes 4 nimetatud lihatõu 75-protsendilise veresusega, antakse toetust ühikumäära alusel, mis saadakse lõike 1 alusel otsustatud ühikumäära korrutamisel kordajaga 1,1.

Ammlehma kasvatamise otsetoetust antakse kolme erineva ühikumäära alusel. Koefitsiendiga 1,0 kuni 100 ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanuse lehmullika kohta, koefitsiendiga 0,46 101 kuni 200 ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanuse lehmullika kohta ning koefitsiendiga 1,1 taotlejale, kes peab jõudluskontrolli all oleva ammlehma või vähemalt kaheksa kuu vanust lehmullikat, kes on vähemalt ühe § 3 lõikes 4 nimetatud lihatõu 75-protsendilise veresusega.

Lihaveisesektor on keskmisest madalama tootlikkusega, keskmisest väiksema majandusliku suurusega ja suurema tasustamata peretöõjõu osakaaluga. Probleemkohaks on ka madal karjade osakaal jõudluskontrollis, mistõttu on planeeritud anda jõudluskontrolli all ja vähemalt ühe § 3 lõikes 4 nimetatud lihatõu 75-protsendilise veresusega ammlehma või vähemalt kaheksa kuu

vanuse lehmullika kohta kõrgemat ühikumäära. Toetust antakse viie ja enama loomaga karjade kõikide jõudluskontrollis osalevate toetusõiguslike loomade kohta ja jõudluskontrollis mitteosalevate toetusõiguslike loomade kohta diferentseeritult kuni 200 loomani, et proportsionaalselt oleks võimalik toetada väikeseid karju enam, välistada võimalikku ületootamist ning suunata sektorit turu nõudlusele vastava kvaliteetsema liha tootmisele.

2020. aastal oli kokku 1400 ammlehmapidajat, kelle karjas oli 5 või rohkem ammlehma ja vähemalt 8 kuu vanust lehmullikat. Minimaalse loomade arvu seadmine on vajalik, et toetus oleks suunatud sellistele karjadele, kus kasvatatakse lihaveiseid liha tootmiseks ning liha tootmisest saadav sissetulek moodustaks olulise osa sissetulekutest. Samuti võetakse miinimumi seadmisel arvesse veeseaduse sõnniku hoidmise nõudeid, mille kohaselt peab kõikidel loomapidamishoonetel, kus peetakse üle viie loomühiku loomi, olema lähtuvalt sõnnikutüübist sõnnikuhoidla või sõnniku- ja virtsahoidla.

Lõikes 7 on sätestatud ute ja kitse kasvatamise otsetoetuse ühikumäär.

Toetuse saajale, kes peab kuni 450 utte või emakitse, antakse toetust 1. detsembriks kehtestatud ühikumäära alusel.

Ute ja kitse kasvatamise otsetoetust antakse ühtse ühikumäära alusel taotlejale, kes peab kokku vähemalt kümnet utte või emakitse kuni 450 loomani. Lamba- ja kitsekasvatuse tootmistüüpi iseloomustab suur tasustamata peretööjõu osakaal, väiksem maakasutus ning keskmisest oluliselt madalam loodud lisandväärtus ja väga madal kuludega toimetulek. Toetuse andmine kuni 10 kuni 450 looma eest on vajalik, et toetada olulist ja enamikku osa põhikarjast ehk 87% sektoris olevatest loomadest.

Eelnõu §-s 11 sätestatakse toetuse vähendamine ja ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud Euroopa Liidu finantshuvide kaitseks meetmete kohaldamine

Lõikes 1 ja 2 sätestatakse, et Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 13 lõikes 3 sätestatud juhul vähendatakse taotlejale antavat toetust, arvestades samas lõikes sätestatud. Lõikes 1 sätestatud juhul vähendatakse taotlejale antavat toetust, võttes aluseks taotluse alusel kindlaks määratud summa, mida taotlejal oleks õigus saada, millest on maha arvatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse 12. peatükis sätestatud kaitsemeetmete kohaldamisega seotud summa.

Kui taotleja juures tehakse kohapealne kontroll, arvestatakse toetuse vähendamisel taotleja nõuetekohaste loomade arvu vastavust põllumajandusloomade registri andmete kohaselt taotleja nimel olevate loomade arvule teatud kindla päeva kohta ajavahemikul 2. märtsist kuni 9. septembrini. Loomade arvu erinevuse korral vähendatakse toetust.

Lõike 3 kohaselt ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud Euroopa Liidu finantshuvide kaitseks meetmete kohaldamise korral kohaldatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse §-des 107–110 sätestatud.

Eelnõu §-s 12 sätestatakse nõuded taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise kohta.

Lõike 1 kohaselt teeb PRIA taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse taotluse esitamise kalendriaasta 10. detsembriks. Nimetatud tähtaja määramisel on arvestatud toetuste administreerimise keerukust ja mahukust ning asjaolu, et põllumajanduslike otsetoetuseid võib vastavalt EL õigusele välja maksta alates taotluse esitamise aasta 1. detsembrist. Põllumajanduslike otsetoetuste menetlemise käigus tuvastatud rikkumiste korral tuleb vastavalt EL määrustele kas toetust vähendada või jätta taotlus rahuldamata.

Lõike 2 kohaselt teeb PRIA taotluse rahuldamata jätmise otsuse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261), artiklis 62 ning Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõikes 8 sätestatud alustel.

Eelnõu §-s 13 sätestatakse nõuded toetuse maksmise kohta.

Piimalehma kasvatamise otsetoetus, ammalehma kasvatamise otsetoetus ning ute ja kitse kasvatamise otsetoetus makstakse hiljemalt taotluse esitamise kalendriaastale järgneva kalendriaasta 30. juuniks. Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2116 artikli 44 lõikele 2 tehakse toetuse saajatele makseid kuni 30. juunini taotluse esitamise aastale järgneval kalendriaastal.

Eelnõu §-s 14 sätestatakse nõuded toetuse saaja andmete avalikustamise kohta.

PRIAl on kohustus teavitada toetuse saajat tema andmete avalikustamisest ja töötlemisest Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artiklites 98 ja 99 sätestatud alustel ja korras.

Eelnõu §-s 15 sätestatakse määruste kehtetuks tunnistamine

Tulenevalt EL eelarveperioodi vahetusest lõpetatakse ka seniste tootmiskohustusega seotud otsetoetuste rakendamine, mistõttu tunnistatakse kehtetuks ka vastavate toetusmeetmete määrused:

Maaeluministri 5. jaanuari 2017. a määrus nr 3 „Piimalehma kasvatamise otsetoetus“.

Maaeluministri 14. veebruari 2020. a määrus nr 9 „Piimalehma kasvatamise otsetoetus Saaremaal, Hiiumaal, Muhus, Kihnus ja Ruhnus“.

Maaeluministri 6. jaanuari 2021. a määrus nr 2 „Ute ja kitse kasvatamise otsetoetus“.

Eelnõu §-s 16 sätestatakse määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2023. aastal.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu väljatöötamisel on võetud aluseks järgmised õigusaktid:

1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, 2. detsember 2021, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013;

2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2116, 2. detsember 2021, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013;

3) Komisjoni delegeeritud määrusest (EL) nr 2022/1172, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2116 ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi osas ühises põllumajanduspoliitikas ning tingimuslikkusega seotud halduskaristuste kohaldamise ja arvutamise osas (ELT L 183, 8.7.2022, lk 12—22);

4) Komisjoni rakendusmäärusest (EL) nr 2022/1173, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 kohaldamise eeskirjad ühise põllumajanduspoliitika ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi kohta (ELT L 183, 8.7.2022, lk 23—34).

4. Määruse mõjud

ÜPP üks peamisi eesmärke on põllumajandustootjatele õiglase sissetuleku tagamine ning selle raames on Eestis planeeritud aastatel 2023-2027 suunata ligemale 730 miljonit eurot otsetoetuste vahendeid põllumajandustootjate sissetuleku stabiliseerimiseks, mis moodustab umbes 45% ÜPP kava kogueelarvest. Tootmiskohustusega seotud toetused on suunatud väiksema ja keskmise suurusega majapidamistele, toetades erinevaid põllumajandussektoreid eelnimetatud perioodil enam kui 130 mln euroga. Selleks, et tagada loomapidajate sissetulekute stabiilsus ning loomakasvatusektorite jätkusuutlikkust on planeeritud anda tootmiskohutusega seotud toetuse piimalehma, ammlehma ning ute ja kitse kasvatajatele.

Piimatootmine on Eestis üks põllumajandussektorist, mille puhul on isevarustatuse tase tagatud. Piimatootmine on olnud ka üks peamistest eksportivatest sektoritest ja seejuures moodutab piima toodangu väärtus põllumajanduse majandusharu kogutoodangu väärtuses ligikaudu veerandi. Kuigi isevarustatuse tase on tagatud, siis siiki on probleem piimatootmises väiksemate ja suuremate karjadega loomapidajate vahel tekkinud erinevused tootlikkuses ja kuludega toimetulekus ja piimalehmade arvu vähenemine peamiselt väiksemate karjade arvelt.

Eesti piimasektorit iseloomustab tugev kontsentreerumine ja väiksemate karjadega majapidamiste tegevuse lõpetamine. Seejuures on alla 270 piimalehmaga karjade puhul ettevõtte kasutatava põllumajandusmaa suurus ca 100 ha, samal ajal üle 270 piimalehmaga karjade puhul on see aga 1300–1500ha. Kui 2010 aastal oli 52% piimalehmadest karjades, mis olid 300 ja enama piimalehmaga, siis 2020. aastal juba 2/3. Väiksemate karjadega majapidamistes piimatootmise lõpetamine vähendab tootmise riskide hajutatust ning omab seeläbi negatiivset mõju toidujulgeolekule. Samuti on väiksemates majapidamistes karjatamise tihedus väiksem kui suuremates. Suurenenud on väiksemate ja suuremate karjadega loomapidajate vahe kuludega toimetulekus ning tootlikkuses, mistõttu on planeeritud maksta seotud toetust eelkõige väiksematele ja keskmistele karjadele.

PRIA andmetel on piimalehmade ja nende pidajate arv languses (vt tabel). Olles üks olulisimaid põllumajandussektoreid Eestis, võib edasine langustrend seada ohtu toidujulgeoleku ning sektori edaspidise jätkusuutlikkuse.

	Piimalehmade arv	Piimalehma pidajate arv
2015	90 487	2030
2016	86 050	1785
2017	86 342	1578
2018	85 189	1382
2019	85 006	1236
2020	84 297	1102

Piimatootmises on probleemiks madal investeerimisvõimekus, mis tähendab, et uuendamist ja kaasajastamist vajavad noorkarjalaudad, kuid ettevõtjate finantsolukord ei võimalda teha vajalikke investeeringuid. Tootmistüübi võlakordaja on üks kõrgemaid (0,40-0,45) ning kui edukamatel majapidamistel (ülemine 25%) on brutoinvesteeringu ja kulumi suhe ligi 1,6, siis vähemedukatel jääb see alla 1,0. Samuti keskkonnapiirangutest ja nõuetest kinnipidamine nõuab ettevõtjatelt tulevikus täiendavaid investeeringuid ning kuigi piimafarmidesse on viimase 15 aasta jooksul tehtud suuri investeeringuid, siis järgmises arenguetapis tuleks tähelepanu pöörata farmide juhtimise parendamisele, sh sisseseade ja andmete paremale ärakasutamisele. Antud seotud toetuse eesmärgiks on toetada väiksemaid ja keskmisi tootjaid, kelle konkurentsivõime madalama tootlikkuse ja tootmisintensiivsuse tõttu on madalam. Toetame sektori osa, mis pigem toodab Eesti turule. Eesti põllumajandustootja eelistab keskkonnasõbralikku (ca 47% kogu

pinnast) ja mahetootmisviisi (ca viiendik kogu pinnast), püsirohuma osatähtsus on 28%. Põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas (Farm Accountancy Data Network - FADN) andmetel ei kasuta valimis olevatest ettevõtetest 49% mineraalväetisi, esindades seejuures 61% kogu FADN üldkogumist, sh neist 77% on keskmisest väiksemad majapidamised.

Loomakasvatus panustab oluliselt orgaanilise väetise allikana, et pakkuda alternatiivi mineraalväetiste kasutusele taimekasvatustes. Mineraalväetisi kasutavate tootjate aastate 2014–2020 mediaankeskmine väetiste kasutusintensiivsus on 156 kg N-P-K väetist väetatava pinna ha kohta. Karjatamistihedus on pigem tagasihoidlikum väiksemates majapidamistes. Planeeritud otsetoetuste sekkumiste tulemusel ei ole näha karjade olulist laienemist, kuna karja suurenemisel toetussumma karja kohta väheneb. Planeeritud sekkumistega suunatakse tootjaid liituma ökokavadega, et säilitada vähemalt keskkonnatoetuste eelneva perioodi tase ning uute ökokavadega liitujate puhul asendada sissetulekutoetuste vähenemine ökokavadest saadava kasuga. Planeeritud sekkumiste mõju tootmisintensiivsuse tõstmisele pigem puudub või on tagasihoidlik, mistõttu tagatakse sekkumistega lisaks konkurentsivõime parandamisele jätkusuutlikkuse eesmärgi täitmise ning toidujulgeoleku tagamiseks.

Eestis on piimalehmade jõudluskontrollis osalemise määr kõrge (alates 2010. aastast üle 90% piimalehmadest, 2021. aasta esialgseil andmeil 96,5%), mistõttu ei ole planeeritud maksta jõudluskontrollis olevate loomade eest veel täiendavalt seotud toetust. Seejuures jõudluskontrollis osalemise määr on madalam karjade puhul, kus on kuni 50 piimalehma (ca 62% karjadest), kuhu kuulub ligikaudu 1,7% kõikidest piimalehmadest. Kuigi väiksemate karjade osalemine jõudluskontrollis on madalam, siis on tegemist väikese osaga piimalehmade koguarvust ning antud toetuse eesmärk on hoida tootmistaset ja juba saavutatud kvaliteeti. Tõugude keskmine piima rasvasisaldus on 3,9%, valgu sisaldus 3,4%, somaatiliste rakkude arv kõigub aasta jooksul, olles suvekuudel kõrgem, 220–297 piires. Piima kaubalisuse määr on aja jooksul tõusnud (2021. aastal 95,2%) ning piima kvaliteet on jätkuvalt kõrge, eliitklassi (eliitklassile vastav piim on nõutavast kõrgema kvaliteediga – bakterite arv kuni 50 tuh ja somaatiliste rakkude arv kuni 300 tuh) kuulub ca 80% kokku ostetud piimast.

Tootmiskohustusega seotud toetuse rakendamise kaudu piimasektorile, soovitakse eelkõige vähemedukatel piimatootjatel jõuda lähemale piimatootmise tootmistüübi keskmisele tootlikkusele (netolisandväärtus tööjõu aastühiku kohta) ilma tootmisintensiivsust oluliselt suurendamata.

Eesti lihaveisekasvatuse sektoris on probleemiks tarneahela ebapiisav läbipaistvus, vähene koostöö ja madal lisandväärtuse teke tarneahela lõikes. Samuti on murekohaks loomakasvatustes puudulik erialane oskusteave lihaveiste ja -lammaste nuumamise, söötmise ja lihatehnoloogia osas, kuna selles valdkonnas ei tehta Eestis piisavalt rakenduslikku teadustööd. Probleemkohaks on madal karjade osakaal jõudluskontrollis, mistõttu on planeeritud käesoleva sekkumise raames jõudluskontrollis osalemise eest ka täiendavalt maksta. Eesti põllumajandustootja eelistab keskkonnasõbralikku (ca 47% kogu pinnast) ja mahetootmisviisi (ca viiendik kogu pinnast), püsirohuma osatähtsus on 28%. FADN andmetel ei kasuta valimis olevatest ettevõtetest 49% mineraalväetisi, esindades seejuures 61% kogu FADN üldkogumist, sh neist 77% on keskmisest väiksemad majapidamised.

	Ammlehmade arv	Ammlehma pidajate arv
2015	44 713	1961
2016	48 529	1976
2017	51 330	1959

2018	52 677	1934
2019	54 025	1900
2020	53 708	1886

Loomakasvatus panustab oluliselt orgaanilise väetise allikana, et pakkuda alternatiivi mineraalväetiste kasutusele taimekasvatustes. Mineraalväetisi kasutavate tootjate aastate 2014-2020 mediaankeskmine väetiste kasutusintensiivsus on 156 kg N-P-K väetist väetatava pinna ha kohta. Karjatamise tihedus (LÜ/söödakultuuride ha kohta) on keskmisest väiksematel majapidamistele 2014-2020 mediaankeskmisena 0,37 ning keskmisest suurematel 0,51. Planeeritud otsetoetuste sekkumiste tulemusel ei ole näha karjade olulist laienemist, kuna karja suurenemisel toetussumma karja kohta väheneb. Planeeritud sekkumistega suunatakse tootjaid liituma ökokavadega, et säilitada vähemalt keskkonnatoetuste eelneva perioodi tase ning uute ökokavadega liitujate puhul asendada sissetulekutoetuste vähenemine ökokavadest saadava kasuga. Planeeritud sekkumiste mõju tootmisintensiivsuse tõstmisele pigem puudub või on tagasihoidlik, mistõttu tagatakse sekkumistega lisaks konkurentsivõime parandamisele jätkusuutlikkuse eesmärgi täitmise.

Tootmiskohustusega seotud toetusega soovitakse tagada lihaveisesektori poolt loodava netolisandväärtuse tööjõu aastühiku kohta lähenemine FADNi keskmisele tasemele (perioodil 2014-2019 jääb FADN andmetel tootmistüübi 46-lihaveisekasvatus loodav NLV/tjü kohta keskmisest 20-47% madalamaks).

Lamba- ja kitsesektoris on PRIA andmetel emaste lammaste ja kitsede arv ja nende pidajate arv olnud langustrendis (vt tabel). Edasine langustrend seab ohtu sektori jätkusuutlikkuse ning konkurentsivõime.

	Emaste lammaste ja kitsede arv, kes on 1.03 kuupäevaks 1a vanused	Emaste lammaste ja kitsede, kes on sama aasta 1.03 kuupäevaks 1 aasta vanused pidajate arv
2015	51 083	2151
2016	53 042	2141
2017	49 866	2098
2018	48 027	2007
2019	45 785	1897
2020	44 144	1873

Eesti põllumajandustootja eelistab keskkonnasõbralikku (ca 47% kogu pinnast) ja mahetootmisviisi (ca viiendik kogu pinnast), püsirohumaat osatähtsus on 28%. FADN andmetel ei kasuta valimis olevatest ettevõtetest 49% mineraalväetisi, esindades seejuures 61% kogu FADN üldkogumist, sh neist 77% on keskmisest väiksemad majapidamised.

Mineraalväetisi kasutavate tootjate aastate 2014-2020 mediaankeskmine väetiste kasutusintensiivsus on 156 kg N-P-K väetist väetatava pinna ha kohta. Karjatamise tihedus (LÜ/söödakultuuride ha kohta) on keskmisest väiksematel majapidamistele 2014-2020 mediaankeskmisena 0,37 ning keskmisest suurematel 0,51. Planeeritud otsetoetuste sekkumiste tulemusel ei ole näha karjade olulist laienemist, kuna karja suurenemisel toetussumma karja kohta

väheneb. Planeeritud sekkumistega suunatakse tootjaid liituma ökokavadega, et säilitada vähemalt keskkonnatoetuste eelneva perioodi tase ning uute ökokavadega liitujate puhul asendada sissetulekutoetuste vähenemine ökokavadest saadava kasuga. Planeeritud sekkumiste mõju tootmisintensiivsuse tõstmisele pigem puudub või on tagasihoidlik, mistõttu tagatakse sekkumisega lisaks konkurentsivõime parandamisele jätkusuutlikkuse eesmärgi täitmisel.

Tootmiskohustusega seotud toetuse kaudu soovitakse lamba- ja kitsekasvatusektoril jõuda loodava lisandväärtuse töötajate aastahüki kohta tasemele lähemale FADNi keskmisele tasemele.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Uue EL eelarveperioodi sekkumiste ettevalmistamiseks tuleb olemasolevad infosüsteemid kohandada vastavaks uue perioodi nõuetele. Määruse rakendamise seotud eelkõige IT-arenduskulu ning perioodi alguses ka täiendav töötajate kulu kasv. Vajalikud kulutused sekkumiste väljatöötamiseks on kavandatud katta PRIA-le eraldatud eelarve vahenditest. Määruse rakendamise seotud lisakulud riigieelarve vahenditest.

Strateegiakava tootmiskohustusega seotud otsetoetuste kogueelarve on aastateks 2023-2027 131 030 819 eurot, millest piimalehma, ammalehma ning ute ja kitse kasvatamise otsetoetus tera- ja kaunvilja kasvatamise otsetoetuse eelarve kokku on 95 099 038 eurot. Toetust rahastatakse 100% Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF).

Piimalehma kasvatamise otsetoetuse eelarve on 2023. aastal 11 957 760 eurot. Ammalehma kasvatamise otsetoetuse eelarve on samal aastal 5 506 410 eurot ning ute ja kitse kasvatamise otsetoetuse eelarve 1 069 796 eurot.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2023. a.

7. Eelnõu koostööstamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Strateegiakava ettevalmistuseks moodustati 2019. a 18. juunil juhtkomisjon, kuhu kuulusid valdkondade huvigruppide ning riigiasutuste esindajad. Juhtkomisjoni ülesanneteks oli kujundada Eesti seisukohad Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika maaelu arengu toetuste andmist reguleerivate õigusaktide kohta ning koordineerida strateegiakava koostamist, teha ettepanekuid ja kujundada seisukoht strateegiakava kohta enne kava esitamist Vabariigi Valitsusele. Lisaks kohtusid strateegiakava ettevalmistuseks aastatel 2019–2020 valdkondlikud töögrupid. Juhtkomisjoni ja valdkondlike töögruppide materjalid on leitavad Maaeluministeriumi kodulehelt¹.

Eelnõu ettevalmistamise käigus on küsitud arvamust Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Ametilt.

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi EIS kaudu koostööstamiseks Keskkonnaministeriumile ja Rahandusministeriumile, kes ei ole Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011. a määruse nr 10 „Vabariigi Valitsuse reeglite“ § 7 lõike 4 kohaselt ettenähtud tähtsaks eelnõude infosüsteemi EIS kandnud kirja eelnõu heakskiitmise või eelnõuga põhjendamatult nõustumata jätmise kohta, seega loetakse eelnõu Rahandusministeriumi poolt koostööstatavaks.

Keskkonnaministerium koostööstas eelnõu märkusteta.

¹ <https://www.agri.ee/upp-strateegiakava-2023-2027-juhtkomisjon>

(allkirjastatud digitaalselt)

Marko Gorban

Kantsler